

วิจารณ์หนังสือ : Book Review

วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม*

The way to Buddhaddhamma

ผู้เขียน: พุทธทาสภิกขุ

Author: Buddhadasa Bhikkhu

พระเดช สีสเตโช (ศรีภุงา) และพระมหามิตร จิตตปญโญ

Phra Decha Silatejo (Sribhunga) and Phramaha Mit Thitapanyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Dechasilatecho@gmail.com

1. บทนำ

วิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม (Buddhadasa Bhikkhu, 1997) เป็นปาฐกถาพิเศษของท่าน พุทธทาส เป็นการแสดงธรรมของท่าน ณ พุทธธรรมสมาคม โดยมีการนำมาเขียนเป็นหนังสือให้ผู้ที่สนใจในเรื่องธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อผู้อ่านได้นำเข้ามาอ่านนั้น ทำให้รู้และเข้าใจถึงคำว่าพุทธเพิ่มขึ้นไปอีกมากพอสมควร อย่างเช่นคำที่เรามักมีความเข้าใจไม่ค่อยตรงกัน และมีความสำคัญในเรื่องที่จะกล่าวต่อนี้ก็คือคำที่มีความหมายซับซ้อนสับสน อย่างคำว่าความจริง เมื่อถามกันขึ้นว่าอะไรเป็นความจริงอย่างนี้ พวกเราส่วนมากก็จะมีความคิดเห็นตรงไปยังข้อที่ศาสนาเจ้าลัทธิหรือผู้สั่งสอนคนใดคนหนึ่ง

หนึ่งที่เรานับถือได้บัญญัติอย่างนั้นอย่างนี้ว่าเป็นความจริง ซึ่งเป็นความจริงของความเชื่อ แทนที่แห่งความจริงของปัญญา ซึ่งมักทำให้เราารู้สึกว่าเป็นการหลอกตัวเองอยู่บ่อยๆ

ในหนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาว่าด้วยคำอธิบายของท่านพุทธทาสเกี่ยวกับพุทธธรรม รวมทั้งแนวความคิดและบัญญัติต่างๆ ที่ท่านนำเสนอพุทธธรรมเพื่อสื่อสารกับผู้คนร่วมสมัย จึงชื่อว่า พุทธธรรม พุทธทาส และดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น หนังสือเล่มนี้จึงเป็นการนำเอางานของท่านพุทธทาส มาคัดสรรและจัดใหม่ในรูปแบบหนึ่ง โดยมุ่งหมายให้เป็นแหล่งรวมงานส่วนหนึ่งของท่าน ซึ่งผู้อ่านทำให้เห็นว่า สามารถสะท้อนแนวความคิดและคำสอนที่สำคัญๆ ของท่านได้ครอบคลุมในระดับหนึ่ง

*ได้รับบทความ: 16 สิงหาคม 2560; ตอรับตีพิมพ์: 2 ธันวาคม 2561

Received: August 16, 2017; Accepted: December 2, 2018

2. โครงสร้างหนังสือ

ในหนังสือวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่าหนังสือเล่มนี้เป็นปาฐกถาของท่านพุทธทาสภิกขุ ที่ท่านได้บรรยายไว้แล้ว มีผู้รวบรวมขึ้นมาให้เป็นหนังสือเล่มนี้ ซึ่งต่อไปจะได้อธิบายโครงสร้างของเนื้อหาโดยสังเขปดังนี้

เรื่องแรกเป็นการกล่าวถึงวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม เป็นการอธิบายถึงความเชื่อความเพียรที่ส่งเสริมเพื่อเข้าถึงพุทธธรรม ความหมาย 4 อย่างของพุทธธรรม ทั้งยังได้ทำความเข้าใจในเรื่องของพุทธธรรมไว้หลายประการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธธรรมหรือธรรมของพระพุทเจ้า

เรื่องที่สอง เป็นการกล่าวถึงวิถีแห่งพุทธธรรมมีอยู่อย่างไร เป็นการเปรียบเทียบในแง่มุมต่างๆ เช่น น้ำชาปริ่มถ้วยแล้วจะเต็มของใหม่ลงไปได้อย่างไร แก้อีกกับความไม่มีแก่นนั้นมันอยู่ในที่เดียวกันเสมอไป เป็นต้น

เรื่องที่สาม เป็นการอธิบายถึงการเข้าถึงพุทธธรรมอยู่ที่การทำลายเปลือกหุ้มจิต โดยท่านได้กล่าวถึงการเข้าใจในอายตนะ เพื่อให้เห็นถึงการพิจารณาถึงเปลือกที่หุ้มอยู่ในจิตใจของเรา เพื่อให้มองเห็นซึ่งพุทธธรรม

เรื่องที่สี่ เป็นการกล่าวถึงลักษณะของผู้ที่ทำลายเปลือกหุ้ม เช่น ที่ท่านกล่าวถึงบุคคลที่ได้เจโตวิมุต กับ ปัญญาวิมุต พวกเหล่านี้เป็นพวกที่ได้ทำลายเปลือกหุ้มจิตใจออกแล้ว

เรื่องที่ห้า เป็นการอธิบายถึงวิธีการอบรมจิตให้เหมาะแก่การเข้าถึงพุทธธรรม โดยท่านได้อธิบายตั้งแต่วิธีบังคับจิตสำหรับคนธรรมดาไปจนถึงขั้นบรรลุวิมุตติเข้ากระแสถึงจิตที่สงบเต็มเปี่ยม

เรื่องสุดท้าย เป็นผลของการปฏิบัติสมาธิและการอบรมจิต โดยท่านได้แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ อย่างแรกเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยได้รับความสุขอย่างที่ไม่เคยได้รับมาก่อน และอย่างที่สอง 2 เป็นการบรรลุ ซึ่งผลพระนิพพาน

3. ทศนะวิจารณ์หนังสือ

1. โครงร่างหนังสือเรื่อง วิถีแห่งการเข้าถึงธรรม กองบรรณาธิการได้รวบรวมเรียบเรียงคำบรรยายของท่านพุทธทาสภิกขุได้เป็นอย่างดี อีกทั้งหนังสือเล่มนี้ ได้วางความสำคัญของเนื้อหาได้อย่างเป็นขั้นตอนและวางระดับความสำคัญของเหตุการณ์ได้อย่างสมเหตุสมผล ซึ่งมีความเชื่อมโยงกันมีการบรรยายได้ภาพของเนื้อหาทำให้ผู้อ่านเข้าใจและสามารถสร้างจินตนาการในเนื้อเรื่องนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี

2. ทศนะเรื่องวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม ในประเด็นนี้พุทธทาสภิกขุ ท่านได้มองวิธีการเข้าถึงพุทธธรรมแตกต่างจากหลักการทั่วไป โดยพุทธทาสภิกขุให้เหตุผลว่า “การเข้าถึงพุทธธรรมจึงจำเป็นต้องขอร้องให้พุทธบริษัททั้งหลายเตรียมตัวเพื่อจะมองสิ่งทุกอย่างในด้านใน” (Buddhadasa Bhikkhu, 1997 : 5) อธิบายได้ว่า พุทธทาสภิกขุ มองว่าสาเหตุที่คนในปัจจุบันไม่สามารถที่จะเข้าถึงหลักพุทธธรรมที่แท้จริงได้ในมุมมองของพุทธทาสภิกขุมองว่าเนื่องจากคนในปัจจุบันมอง หรือสัมผัสสิ่งต่างๆ รอบๆ ตัวด้วยอาการที่เรียกว่า มองด้านนอกภาษาคน หมายถึง อาการที่มองตามความรู้สึกที่ตนเห็น สัมผัส หรือตามที่ตนรู้สึกได้โดยยังไม่ผ่านการกลั่นกรองด้วยสติปัญญา เช่น การมองเห็น

ดอกไม้มีสีสันสวยงาม กลิ่นหอมชวนใจน่าเด็ด เอาเชยชม หรือเอามาเป็นของตน แต่ถ้าเรามอง ด้วยอาการที่เรียกว่ามอด้านใน โดยใช้สติปัญญา เราก็จะ เห็นความจริงว่า ความสวยงาม กลิ่นหอม ของดอกไม้ เป็นสิ่งที่ไม่ยั่งยืน ไม่ควรเอามายึดติด เพราะสิ่งเหล่านี้ไม่นานก็จะหมดไป เป็นต้น ดังนั้น การที่จะเข้าถึงพุทธธรรมให้ได้จริงๆ นั้น มนุษย์ จะต้องเพิกถอน ทำลายความคิดนึก ความยึดถือ ออกไปให้หมดเสียก่อน

คำว่าพุทธธรรม เป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้า ตรัสรู้ นำมาเผยแผ่สั่งสอนบุคคลทั่วไป พุทธธรรม ในพระพุทธศาสนามีเป็นจำนวนมากครอบคลุม ตั้งแต่เรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิต จนถึงเรื่อง สูงสุดที่เป็นจุดหมายของพุทธศาสนา ทุกเรื่องล้วน แต่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมทั้งสิ้นเช่นทำให้เกิด ความสุข ความเจริญ แก่ผู้ปฏิบัติเกิดความสงบ เรียบร้อยแก่สังคมโดยพุทธธรรมลักษณะทั่วไป ดังนี้ (Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto), 2014 : 6)

แสดงความจริงทางสายกลาง เรียกว่า มัชฌิมนธรรม หรือเรียกเต็มว่า มัชฌิมนธรรมเทศนา ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตาม กระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อ ประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่เข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียง สร้างทฤษฎีต่างๆ ขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้นๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา

แสดงข้อปฏิบัติทางสายกลาง เรียกว่า มัชฌิมาปฏิบัติทางสายกลาง อันเป็นหลักการครองชีวิตของ ผู้ฝึกอบรมตนผู้รู้เท่าทันชีวิตไม่หลงมกมาย มุ่งผล

สำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติความ เป็นสายกลางเป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบ อื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น

ความหมายของพุทธธรรมในทัศนะของ ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ในหนังสือเล่มนี้ว่า เป็นการ ประพฤติปฏิบัติประเภทหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคล ธรรมดาผู้ปฏิบัติธรรมนั้นๆ ให้กลายเป็นพระอริยะ เจ้าได้ การที่ท่านให้ความหมายอย่างนี้ก็เพราะว่า ท่านคงมองไปที่การพัฒนาคนให้เป็นอริยะบุคคล อยู่กับการประพฤติปฏิบัติ ซึ่งการปฏิบัตินั้นมันเป็นส่วน ของบุคคลที่จะต้องทำด้วยตนเองไม่ให้คนอื่น มาทำให้ ในประเด็นนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจที่ สำคัญเพราะท่านมองจากจุดเล็กๆ แล้วขยายไป ในประเด็นทำให้บุคคลทั่วไปเข้าถึงความสำคัญของ เนื้อหาได้ง่ายและปฏิบัติตามได้ง่ายเช่นเดียวกัน

2. ทัศนะเรื่อง วิธีแห่งพุทธธรรมใน ประเด็นนี้ ผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่จะเข้าถึงพุทธธรรม ในความหมายของพุทธทาสภิกขุ นั้น ผู้ศึกษาจะต้อง มองให้เห็นความจริง เพราะคำว่าเห็นในภาษาธรรม หมายถึง การที่มองเห็นประจักษ์ชัดด้วยญาณ ทั้งหมด ชนิดที่สามารถจะเปลี่ยนหัวใจให้เหนือ หน่าย ละวางต่อโลกียธรรม และเห็นซึมซาบใน โลกุตระธรรมที่จิตของตนได้รู้ถึงโดยสมบูรณ์แล้ว เช่นในเรื่องของ “แก้อภัยกับความไม่มีแก้อภัย” ซึ่งซ่อน กันอยู่แต่เราเห็นเพียงแก้อภัยอย่างเดียว (มองแบบ โลภียธรรม)” (Buddhadasa Bhikkhu, 1997 : 26) การที่เราจะสามารถเข้าถึงพุทธธรรมข้างต้นได้ จะต้องปฏิบัติตน ดังนี้ ขั้นแรก คือ การเปลื้องตน

ออกมาเสียจากความติดในรูป เสียง กลิ่น รส อันเป็นเหยื่อของโลก ขั้นที่สอง คือ เปลื้องตนเสียจากความผูกพันกับสิ่งภายนอก ในทางความเชื่อ หรือยึดเอาเป็นที่พึ่ง ขั้นสุดท้าย คือ การเปลื้องตนเสียออกจากตน (Buddhadasa Bhikkhu, 1997 : 28) เมื่อพิจารณาที่ท่านได้อธิบายเปรียบเทียบจิตใจของสัตว์เดรัจฉานที่มีความยึดถือน้อยกว่าจิตใจของมนุษย์เป็นอันมาก ทั้งนี้เพราะความคิดของสัตว์มีน้อย ได้รับรสของอารมณ์นั้นๆ แต่เล็กน้อยในระยะอันสั้น และเท่าที่ธรรมชาติอำนวยหรือบังคับ ไม่มีการประดิษฐ์พลิกแปลงให้เป็นที่ยั่ววนลุ่มหลงมาก เหมือนที่มนุษย์กระทำกัน ในที่นี้มีไข่มุ่งหมายจะเอาอย่างสัตว์แต่มุ่งหมายให้มนุษย์ใช้คุณค่าแห่งความคิดไปในทางที่สูงสมกัน คือ มีความคิดมากเพียงใด ก็จะยิ่งฉลาดในการที่จะไม่หลงไหลมากขึ้นเพียงนั้น ให้สิ่งที่ประดิษฐ์คิดได้นั้นเป็นบ่าวของเราแทนที่จะเป็นนายเหนือเรา คือ ให้สิ่งที่คิดได้นั้นเป็นบ่าวของเราแทนที่จะเป็นนายเหนือเรา คือ ให้สิ่งที่คิดได้นั้น ถูกใช้เป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่เรา มีไขให้เป็นที่หลงไหล หรือเป็นที่ตั้งแห่งความทุกข์โศกยุ่งยากแก่เรามากขึ้น มนุษย์จะต้องดีกว่าสัตว์ในข้อที่ว่า มีความคิดมาก และใช้ความคิดนั้นถูกทางมิใช่เป็นไปในทำนองที่เรียกว่า “รู้มากยากนาน” ยิ่งรู้ยิ่งยุ่งยากก็หาไม่ความยึดถือนั้นจะเห็นได้ชัดเจนในหมู่มนุษย์ เช่น ความงามความไพเราะ เป็นต้น ความงามหรือความไพเราะนั้นๆ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากความยึดถือที่ค่อยพักตัวขึ้นคราวละน้อยๆ ผู้ที่ไม่ได้รับการอบรม เช่นนี้ จะไม่เห็นว่าการนั้นๆ งามหรือไพเราะเลย เช่น คนแก่ตามบ้านนอก ที่เขาเรียกกันว่า ไม่ได้รับการ

ศึกษาอันเกี่ยวกับศิลปะของความงามและความไพเราะ ท่านเหล่านั้นไม่เห็นว่าการแต่งตัวหรือดนตรี ของหนุ่มสาวชาวกรุงสมัยนี้ งามหรือไพเราะที่ตรงไหน บางทีจะรุ่งริ่งตา หรือหนวกหูไปเสียด้วยซ้ำไป แต่ท่านอาจเห็นว่าการแต่งตัวตามแบบเก่า หรือเสียงที่พระสวดมนต์ จะเป็นของงามหรือไพเราะ ทั้งนี้ก็เพราะความยึดถือติดกันเท่านั้น อารมณ์ทั้งหลายอาจถูกยึดให้เป็นอย่างไรไปก็ได้

ในส่วนที่วิถิแห่งพุทธธรรมนี้ที่ท่านพุทธทาสมองว่า เป็นเหยื่อการมรณ์ หรือเหยื่อโลก นั้น ในประเด็นนี้ท่านคงมองเห็นว่าเป็นเรื่องปัจเจกบุคคลที่จะต้องพัฒนาตน เพราะการติดอยู่ในการมรณ์มันเป็นเรื่องส่วนบุคคลเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่เรื่องของสังคมแต่เป็นเรื่องของคนๆ หนึ่งที่ต้องทำ จึงเห็นว่าการที่ท่านมองอย่างนี้ก็เป็นเรื่องที่สมเหตุ และผลได้เป็นอย่างดี พร้อมทั้งมันเป็นปัจจัยตั้งอยู่แล้ว ในเนื้อหาตัวนี้จึงเป็นเนื้อที่ท่านผู้ใคร่อ่านควรนำไปอ่านได้ ในส่วนของผู้วิจารณ์จึงเห็นว่าสามารถไปพัฒนาตนเองเป็นอย่างดี

3. ทศณะการเข้าถึงพุทธธรรมอยู่ที่ การทำลายเปลือกหุ้มจิต ในประเด็นนี้ พุทธทาสภิกขุมองสิ่งที่ธรรมชาติกำหนดให้เป็น “สิ่งธรรมดา” เสมอการเข้าถึงพุทธธรรมในทศณะของพุทธทาสภิกขุจึงเป็นสิ่งธรรมดาสิ่งหนึ่ง แต่จะต้องเป็นเรื่องฝ่ายจิต หรือวิญญาณ (จิตวิญญาณ) ซึ่งพุทธทาสภิกขุมองว่า มนุษย์ในปัจจุบันละเลยในสิ่งเหล่านี้ โดยเฉพาะจิตวิญญาณของความเป็นมนุษย์ของการเป็นคนดี ดังนั้นเมื่อมนุษย์เปลี่ยนไปนิยม หรือยกย่องสิ่งที่เป็นวัตถุมากกว่า จนละเลยหรือเว้นที่จะศึกษาหรือปฏิบัติ มนุษย์จึงมองว่าการที่จะเข้า

ถึงหลักพุทธธรรมที่แท้จริง เป็นเรื่องที่ยากเกินวิสัยที่มนุษย์จะเข้าถึงได้ ดังนั้นการที่จะเข้าถึงหลักพุทธธรรมในทัศนะของพุทธทาสภิกขุนอกจากจะต้องมองธรรมชาติให้เป็นพุทธธรรม (ศีลธรรมตามธรรมชาติ) แล้วหรือการมองโดยศึกษากฎธรรมชาติ การหมุนเวียนเปลี่ยนไปของสรรพสิ่งที่ไม่มีความยั่งยืนจริง ล้วนต้องอาศัยการมองโดยให้เห็นความจริงที่เป็นด้านใน จึงจะพบพุทธธรรมดังกล่าวอย่างแท้จริง การมองนั้นจะต้องปราศจากความรู้สึกลึกซึ้ง ยึดมั่นถือมั่นอันเป็นกิเลสพื้นฐานของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เข้าใจหลักการเข้าถึงพุทธธรรมข้างต้น ก็จะนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหน้าที่ที่ถูกต้อง โดยมนุษย์จะต้องปฏิบัติตามกฎกติกาที่ธรรมชาติกำหนดไว้เพราะไม่มีใครที่จะปฏิเสธกฎอันเป็นพื้นฐานของสรรพสิ่งในโลกนี้ได้ ดังนั้นพุทธทาสภิกขุจึงมองว่ามนุษย์มีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตนเพื่อความสงบสุขของสังคมร่วมกัน โดยต้องใช้พุทธธรรมเป็นเครื่องมือหลัก เพราะพุทธธรรมไม่ได้อยู่ไกลเกินเอื้อมที่มนุษย์จะนำมาใช้ไม่ได้ หากแต่ว่าพุทธธรรมที่แท้จริงนั้นอยู่ใกล้กับมนุษย์มาช้านานแล้ว เพียงแต่มนุษย์ไม่เห็นคุณค่าของหลักพุทธธรรมและละเลยที่จะนำหลักการของพุทธธรรมมาใช้เท่านั้นเอง

พุทธทาสท่านกล่าวเรื่องของ การไม่มีสิ่งห่อหุ้มว่า “ในการทำจิตใจให้ถึงภาวะแห่งความบริสุทธิ์ของจิต ซึ่งปราศจากการยึดถือโดยประการทั้งปวง แทนการทำใจให้นึกถึงสิ่งต่างๆ อันเป็นที่ตั้งแห่งความยึดถือมากขึ้นๆ ดังเช่น พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามทัศนะของตนเป็นตัวอยู่ การทำอย่างนี้เป็น การชำระจิตใจให้หมดจดจากสิ่ง

ห่อหุ้มได้จริงๆ และ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ตัวจริงก็มีความหมายถึงภาวะแห่งความบริสุทธิ์แห่งจิต ความปรารถนาแต่ในการพรากรจิตออกมาเสียจากเครื่องห่อหุ้มผูกพันทุกๆ ประการ จึงเป็นความปรารถนาที่มีรากฐานแน่นแฟ้น ความมุ่งหมายของพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์มีใจสูงถึงขั้นเหนือโลกหรือหลุดพ้นจากเครื่องพัวพันทั้งปวง ซึ่งเป็นเหตุให้พุทธศาสนามีระดับสูงกว่าศาสนาอื่น อันมีความสูงเพียงขั้นศีลธรรม ฉะนั้น ความปรารถนาในการพรากรจิตออกมาเสียจากเครื่องห่อหุ้มทั้งปวง จึงเป็นความปรารถนาที่บริสุทธิ์ตามหลักแห่งพุทธศาสนา” (Buddhadasa Bhikkhu, 2006 : 35)

ผู้วิจารณ์จึงเห็นว่า ท่านพุทธทาสได้ชี้จุดที่สำคัญของการทำลายเปลือกหุ้มจิต คือการควบคุมจิต เพราะการยึดมั่นเป็นเปลือกห่อหุ้มจนทำให้จิตต้องสร้างเวทนาทางจิตเกิดขึ้น ที่ท่านพุทธทาสให้แนวคิดอย่างนี้คงเป็นเพราะว่า ไม่อยากให้ไปยึดพระคัมภีร์ที่สอนว่าต้องทำอย่างนั้นอย่างนี้ จึงจะเกิดความกล้าที่ถูกต้องแท้จริงให้มากเกินไป แต่ให้ความบริสุทธิ์ให้เกิดขึ้นแก่จิตใจให้มากขึ้น ที่กล่าวเช่นนี้ คงกำลังบอกเน้นภาคปฏิบัติให้มากขึ้น ทฤษฎีนี้จำต้องค่อยๆ ศึกษาไปแต่ก็ไม่ให้ละทิ้งยังให้เป็นส่วนสำคัญอยู่เช่นกัน ความจริงที่ท่านชี้ อย่างนี้ คือ สร้างความปล่อยวางให้เกิดขึ้น ละความยึดติดที่เกิดขึ้นกับจิตให้โปร่งใส ที่ต้องการสลัดจิตที่เป็นตัวถูกพัวพันหรือหลุดพ้นออกไปนั้น เพื่อปลดปล่อยความรู้สึกอันเป็นทุกข์เพราะถูกผูกพัน สร้างความรู้สึกสุขให้เกิดขึ้นกับความปล่อยวางนั่นเอง

3.4 ทศนะประเด็นการอุปมาอุปไมยของท่านพุทธทาส ท่านพุทธทาสภิกขุได้เปรียบเทียบเรื่องราวต่างๆ ไว้ในหนังสือเล่มนี้ อย่างเช่นไรในเรื่องของวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรมท่านจะเปรียบเทียบคนที่ยังมีกามยึดติด ยึดมั่นว่าเป็นเสมือนน้ำชาที่ปริ่มเต็มถ้วยแล้วจะเต็มของใหม่ไปได้อย่างไร ท่านยังอธิบายต่อไปอีกว่า การที่จะเข้าถึงพุทธธรรมได้จริงๆ นั้น จะต้องเพิกถอนทำลายล้างความนึกคิด ความยึดถือ หรือความรู้สึกอันปั่นป่วนอยู่ในใจของท่านทั้งหลายออกไปเสียให้หมดก่อน ความรู้สึกและความเห็นที่มีอยู่ในทางธรรมหรือลัทธิในกาย วงการสมาคม ย่อมมีปรัชญาอย่างใดอย่างหนึ่งประจำอยู่ซึ่งงำอยู่ในจิตใจ ดังเช่นน้ำชาที่ปริ่มแก้วแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าท่านพุทธทาสภิกขุต้องการให้ผู้ฟังการปาฐกถาแน่นตัดความเห็นหรือความยึดมั่นถือมั่นในเรื่องที่ตนเองรู้แล้วหรือยังไม่รู้ให้เหมือนแก้วน้ำชาที่ว่างเปล่าเพื่อที่จะเติมความเห็น หรือสิ่งใหม่ๆ เข้าไป แล้วก็จะทำให้ตัวเราเองนั้นเข้าใจพุทธธรรมได้มากยิ่งขึ้น เป็นการเข้าใจในเรื่องของวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรมในหนังสือเล่มนี้

ยังมีคำที่ท่านอุปมาไว้อีก คือ แก้อ้อกับความไม่มีแก้อ้อนั้นมันอยู่ในที่เดียวกันเสมอไป ในส่วนนี้ท่านเป็นการกล่าวถึงความไม่ยึดติดอยู่ในส่วนของอนัตตา คือความไร้ซึ่งตัวตน ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่าความไม่มีแก้อ้อ เพราะแก้อ้อเป็นคำที่มนุษย์สร้างขึ้น มา มีความหมายที่แคบมาก เมื่อเรายกแก้อ้อออกไป แก้อ้อก็หายไปจากตรงนั้น แต่ถ้าเรามองแก้อ้อให้เห็น ซึ่งความจริงในโลก เราจะมองไม่เห็นแก้อ้อตัวนั้น ซึ่งแท้จริงนั้นแก้อ้อก็อยู่ตรงนั้น

เป็นการมองให้เห็นซึ่งความจริงที่ว่า สิ่งต่างๆ นั้นไม่มีตัวตนอยู่ เป็นเพียงสิ่งที่ว่างเปล่า การทำตนเองให้ว่างภายในจิตใจ โดยอธิบายว่า ความว่างในภาษาธรรมไม่ได้หมายถึง ความว่างเปล่าโล่งเตียน ไม่มีอะไรเลยตามที่เข้าใจกันในภาษาสามัญ หากหมายถึงสภาพความจริงที่สรรพสิ่งในโลกล้วนอิงอาศัยกันเกิดอยู่และมีอยู่ ด้วยเหตุนี้แต่ละสิ่งจึงปราศจากแก่นสารในตัวเอง (Self-nature) หรือพูดอีกแบบหนึ่งคือไม่มีอัตลักษณ์แยกต่างหาก (Separate identity) (Buddhadasa Bhikkhu, 1990 : 16)

อาทิตยัพันดวงก็ไม่ช่วยให้ดวงตาโง่เห็นอะไรให้ถูกต้องได้ เป็นการกล่าวถึงสามัญลักษณะ คือ ลักษณะทั่วไปแก่สิ่งทั้งปวงในโลก ได้แก่ สภาพแห่งความแปรผัน ไม่เที่ยงไม่แน่นอน เป็นอนัตตา ซึ่งเป็นภาพที่ปรากฏในโลกนี้อยู่แล้ว แต่มนุษย์มองเห็นแต่ภาพที่เป็นทรวดทรงรูปร่างที่งามหรือไม่งาม จึงไม่เห็นภาพแห่งสามัญลักษณะ ดังนั้น ภาพแห่งสามัญลักษณะ ได้ส่องสว่างแจ่มแจ้งยิ่งกว่าแสงอาทิตยัพันดวง แต่กระนั้นภาพเหล่านั้นก็ยังไม่กระทบสายตาสายตาของมนุษย์ให้มองเห็นได้

ดังนั้นจากการอุปมาข้างต้น ผู้วิจารณ์เห็นว่า การที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้สร้างอุปมาขึ้นมา ไม่เป็นเพียงทำให้เรามองเห็นสิ่งที่ไม่มีตัวตนหรือที่เรียกว่าอนัตตา ความไม่มีตัวไม่มีตัวตนนั้นแต่ยังเป็นแนวทางในการตัดความยึดมั่นถือมั่นในตัวของเราเองเพื่อให้มองเห็น ซึ่งความเป็นจริงในโลกมนุษย์ทั้งหลายที่เคยชินต่อการมองเฉพาะด้านนอก หรือวัตถุธรรมมีความยึดติดอย่างโลกๆ ครอบงำอยู่เป็นธรรมดาเสียแล้ว ย่อมยากที่จะมองทะลุถึงด้าน

ในอันเป็นความจริงหรือความลับของมัน เช่น เรารักกุหลาบสีแดง ก็มองดูด้วยสายตาและใจที่รัก ความงามในสีของมัน (ตามที่เราถูกแวดล้อม อบรม ให้เห็นว่างามมาแต่เล็ก) เราไม่ได้มองด้วยการตั้งข้อรังเกียจและจนค้นให้พบว่าสีแดงนั้นหามีอยู่ไม่และเป็นเพียงมายาเท่านั้น ใจของเราถูกความอยากหรือความรักของเราซึ่งเป็นเหมือนด้าย เย็บมันให้ติดอยู่กับความงามของสีแดง ไม่หลุดออกจากกันได้ จึงไม่มีอิสระออกไปตั้งข้อรังเกียจ จับความลับหรือความเป็นมายาหลอกลวงของมันได้เลย ความยึดติดนี้เป็นเครื่องกักกัน หุ้มห่อมิให้ใจของเราพบกัน เข้าได้กับสิ่งที่เรียกว่า “พุทธธรรม” กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็ว่า ครอบครัวเราไว้มิให้แสงแห่งพุทธธรรมส่องสาดลงมายังใจของเราได้ เมื่อใดเราเพิกถอนสิ่งที่ปิดบังอันนี้เสียได้ พุทธธรรมซึ่งมีอยู่เองในที่ทั้งปวงก็จะสัมผัสกับใจเราทันที อุปมาง่าย ๆ ในด้านวัตถุ เช่นถ้ามีสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกซ่อนอยู่ภายในวัตถุที่ปกปิดอย่างหนึ่งเช่นมีตัวแมลงอยู่ภายใต้กะลาครอบอันมืดสนิท มันก็ไม่มีโอกาสที่จะสัมผัสกับอากาศหรือแสงสว่างข้างนอก ซึ่งมีพร้อมอยู่ทุกเมื่อนั้นเลย เมื่อใดได้ทำลายวัตถุที่ครอบนั้นเสีย เมื่อนั้นอากาศหรือแสงสว่างย่อมสัมผัสกับตัวแมลงนั่นเอง โดยไม่ต้องมีการขอร้องหรือพยายาม โดยทำนองเดียวกันนี้พุทธธรรม หรือ “สิ่ง” สิ่งหนึ่งซึ่งพระพุทธรองค์ทรงค้นพบก็เป็นสิ่งที่มีพร้อมอยู่ในที่ทั่วไปพร้อมที่จะเข้าสัมผัสกับจิต ซึ่งปราศจากโลกียธรรมอันหุ้มห่อเช่นเดียวกับที่ว่า เมื่อลอกเปลือกออกแล้วอากาศข้างนอกย่อมสัมผัสกับ สิ่งที่เป็นภายในได้นั่นเอง การเข้าถึงพุทธธรรมจึงมีใจความสำคัญอยู่ที่ว่า จงทำลายเปลือกหุ้มหรือกรงหรือบ่วง

อันรังรัดนั้นๆ เสียให้เหลกกลาญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจารณ์จึงค่อนข้างจะมีความไปทางเดียวกับพระพรหมคุณาภรณ์ได้ว่า ความจริงหรือสัจจะ มีอยู่ 2 อย่างคือ ความจริงโดยสมมติ (สมมติสัจจะ) และความจริงแท้ (ปรมาตสัจจะ) ความจริงโดยสมมติ (สมมติสัจจะ) นั่นคือ จริงตามมติร่วมกัน ตามที่ได้ตกลงกันไว้ หรือหมายรู้ร่วมกัน เป็นเครื่องมือสื่อสาร พอให้สำเร็จประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เช่น คน สัตว์ คนดี คนชั่ว โตะ แก้อัหนังสือ (Conventional Truth) ตัวอย่างที่พอเทียบให้เห็นเค้า เช่น ภาษาสามัญพูดว่า น้ำ ว่า เกลือ เป็นต้น ส่วนความจริงแท้ (ปรมาตสัจจะ) เช่น นามธรรม รูปธรรม เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ หรือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน ผัสสะ เจตนา เอกัคคตา ชีวิตินทรีย์ เป็นต้น (Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto), 2014 : 48-49)

ดังนั้น สรรพสิ่งทั้งหลายในจักรวาลล้วนมีความจริงอยู่ 2 ประการ คือความจริงที่ปรากฏอยู่ภายนอกที่เราต่างก็คุ้นเคยกันอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่นเมื่อเห็นวัตถุสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวก็รู้ทันทีว่าคืออะไร ทำมาจากวัสดุอะไร มีประโยชน์หรือมีโทษอย่างไรแถมยังรู้จักชื่อของวัตถุสิ่งของเหล่านั้นอีกด้วย เมื่อไปเที่ยวสวนสัตว์ก็รู้จักสัตว์ทั้งหลายเป็นอย่างดีว่าเป็นสัตว์อะไร คุร่ายหรือไม่ มีชื่อเรียกว่าอะไร เมื่อไปงานเลี้ยงสังสรรค์ในหมู่เพื่อนเห็นเพื่อนที่มาในงานก็รู้ว่าคนนี้เป็นใคร คนนั้นเป็นใคร มีตำแหน่งหน้าที่การงานอะไร นิสัยใจคือเป็นอย่างไร เป็นญาติของใคร เป็นเพื่อนสนิทกับใคร หากรู้จักสนิทสนมก็รู้ต่อไปอีกว่าบ้านอยู่ที่ไหนหรือบ้านเกิดอยู่จังหวัดใด ความจริงที่เราเกี่ยวข้องกับวัตถุ

สิ่งของคน สัตว์ ตลอดจนทุกสิ่งทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตล้วนเป็นความจริงชั้นนอกที่เรียกว่า “บัญญัติธรรม” หรือ “สมมุติบัญญัติ” หรือ “สมมุติสัจจะ” (Artificial Truth) และยังมีความจริงอีกประการหนึ่ง ซึ่งเป็นความจริงแท้โดยธรรมชาติ หรือเป็นธาตุแท้ของสรรพสิ่งที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังของความจริงประการแรก เป็นความจริงชั้นในที่มีความหมายลึกที่สุด เป็นความจริงที่ปราศจากความมีตัวตนและปราศจากความเป็นเจ้าของ ความจริงเช่นนี้เรียกว่า “ปรมาตตสัจจะ” (Ultimate Truth or Absolute Truth)

4. สรุป

หนังสือวิถีแห่งการเข้าถึงพุทธธรรม เป็นหนังสือที่ความยอดเยี่ยมในเรื่องเนื้อหาสาระ ผู้เรียบเรียงได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และผู้เรียบเรียงใช้ภาษาและสำนวนที่คนทั่วไปอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย อธิบาย ธรรมต่างๆ ที่จะทำให้คนเข้าถึงได้ดีและนำไปปฏิบัติจะเกิดผลได้จริง โดยหนังสือเล่มนี้เรียบเรียงจากการปาฐกถาของพระพุทธทาสเต็มรูปแบบเป็นครั้งแรกที่กรุงเทพมหานคร และท่านพระพุทธทาสก็ได้รับการประกาศยกย่องจากยูเนสโก แห่งสหประชาชาติ เป็นบุคคลสำคัญของโลก หนังสือเล่มนี้ที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้ทำการปาฐกถาขึ้น เพื่อที่จะให้บุคคลที่หลงผิดในคำสอน

ของพระพุทธเจ้าได้เข้าใจเสียใหม่ เป็นการปรับทัศนคติที่มีอยู่เดิมในตัวผู้อ่าน ดังที่ท่านพุทธทาสกล่าวไว้ว่า ธรรมะนี้เหมือนเรือแพ จะอาศัยมันเพียงที่ยังต้องข้ามทะเลเท่านั้น เมื่อถึงฝั่งแล้วไม่จำเป็นต้องแบกเอาเรือหรือแพขึ้นบกไปด้วย

นอกจากนั้น ยังเป็นหนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านสามารถรู้ซึ่งในหลักธรรมต่างๆ ที่ผู้เรียบเรียงเขียนไว้เป็นการรู้ การอบรมจิตเข้าถึงพุทธธรรมอย่างแท้จริงรู้วิธีแห่งความรอดพ้นหรือการเข้าถึงพุทธธรรมนั้น อยู่ระหว่างการละวาง หรือคลายออกเสียซึ่งสิ่งที่ตนเคยยึดถือ ไม่ว่าจะเป็นความยึดถือในโลกียารมณ์ในลัทธิวินายก หรือในตัวตนของตนเอง หนังสือเล่มนี้ออกแบบหน้าปกหนังสือได้ดีเหมาะสมกับเนื้อหาภายในหนังสือ และมีการลงรูปที่เหมาะสม เช่น รูปเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ประชานสภาผู้แทนราษฎรคนแรกของไทยถึงกับออกปากว่าหนังสือจะไม่ตาย

ข้อที่น่าพิจารณาหนังสือเล่มนี้ มีการใช้คำที่ซ้ำไปซ้ำมาหลายครั้ง จึงให้ผู้อ่านอาจมีความสับสน แต่ถ้ามองอีกมุม ก็จะแสดงให้เห็นว่าการทำซ้ำบ่อยๆ เป็นสร้างความเข้าใจให้กับผู้ที่มีความต้องการทบทวนคำศัพท์ โดยไม่ต้องกับมาเปิดอ่านย้อนหลังอีกครั้ง สามารถทำความเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับมาอ่านซ้ำ แต่ในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่าควรมีความกระชับในคำศัพท์ก็จะน่าสนใจยิ่งขึ้น

References

- Buddhadasa Bhikkhu. (2006). *Handbook for Mankind*. Bangkok : National Office of Buddhism Printing.

_____. (1997). *Speech Congregation Series of Buddhaddhamma*. Bangkok : Sukkaphapjai.

_____. (2006). *The way to Buddhaddhamma*. Bangkok : Sukkaphapjai.

_____. (2006). *Mountain The way to Buddhaddhamma*. Bangkok : Sukkaphapjai.

_____. (1990). *Blank Minds in Daily Life*. Bangkok : Rungsan printing.

Phra Bhramagunabhorn (P.A. Payutto). (2014). *Buddhaddhamma Extended Edition*. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

